

УДК 378:930.22«20»

Микола КУЛІНИЧ,

ректор Дипломатичної академії України

при МЗС України,

Надзвичайний і Повноважний Посол

ОСВІТНЯ ПІДГОТОВКА ДИПЛОМАТІВ: СУЧАСНИЙ КОНТЕКСТ

Сьогодні світ формується в умовах нарощування принаймні двох основних тенденцій, які суттєво змінюють наявну структуру міжнародних відносин. Це — подальша глобалізація та інтеграція сучасного світопорядку.

Глобалізаційний процес, який має багато складових — політичну, економічну, науково-технічну, гуманітарну — спричинив справжній цивілізаційний вибух, який спроможний змінити поступ розвитку людства.

Нове міжнародне середовище і відмінні від попередніх умови національного розвитку поставили перед Україною завдання підготовки дипломатичних кадрів, котрі в інтелектуальному, соціокультурному і професійному відношенні відповідали б реаліям сучасного світу.

Серед основних детермінант глобалізації, яка не обминає своїми наслідками жодну країну і дипломатичну службу світу, необхідно назвати такі:

- поєднання внутрішніх і зовнішніх політичних, економічних і культурних чинників та інтересів у єдиний мультиполярний інтеракційний простір, який сьогодні є реальним втіленням міжнародних відносин;
- глобалізація економічного розвитку і, як наслідок, економізація зовнішньополітичної діяльності;

- регіоналізація світового економічного простору з виділенням трьох інтеграційних масивів: Європа, Північна Америка та Східна Азія;

- тенденція до асиметрії у відносинах між країнами глобального «центру» і «світової периферії»;

- збереження й поглиблення розриву на рівні соціально-економічного розвитку багатих та бідних країн;

- загрози, виклики й ризики соціально-економічного, воєнно-політичного та екологічного характеру епохи глобалізації;

- глобалізація тероризму й виникнення так званих «асиметричних загроз»;

- інформаційно-комунікаційна революція і як один з її проявів — бурхливий розвиток інтернету;

- формування в рамках Європейського Союзу єдиного освітнього простору (Болонський процес);

- значне збільшення нових, насамперед недержавних, учасників міжнародних відносин при зміні функцій традиційних міжнародних організацій, таких як ООН, НАТО, ОБСЄ та ін.;

- демократизація міжнародних відносин і більш активна участь у них різних соціально-культурних груп, політичних сил та індивідумів;

- поступове скорочення фінансування дипломатичних представництв і служб, як наслідок глобалізації, та завершення періоду конфронтації;

- перетворення закордонних дипломатичних місій у «сервісні заклади», покликані виконувати функції обслуговування, які займаються практично всіма аспектами національної зовнішньої політики;

- зростання ролі багатосторонньої дипломатії при одночасній «перекваліфікації» двосторонньої дипломатії для виконання нових функцій.

Очевидно, що за таких умов суттєво зростає навантаження на науково-методологічну складову забезпечення як власне зовнішньополітичної діяльності, так і її інструментарія — дипломатії, яка продовжує залишатися конструктивним засобом формування нового світового порядку.

Ускладнення структури світової системи й характеру міжнародно-політичних взаємодій потребує для їхнього аналізу й моделювання не тільки поглибленої спеціалізації, але й більш широких наукових знань, які не завжди можуть дати звичайні

вищі навчальні заклади. Необхідно зазначити, що професія дипломата ніколи не була масовою — вона в усі часи була елітарною, тобто належала до діяльності, яка здійснювалась представниками керівних верств суспільства.

Головним інструментом формування сучасного дипломатичного корпусу України, який максимально відповідав би вищезазначеним вимогам, що стоять перед світовою дипломатією, є Дипломатична академія України.

Дипломатична академія України при Міністерстві закордонних справ відзначила своє 18-річчя. За цей час понад 800 її випускників отримали якісну підготовку й стали гідним поповненням дипломатичних лав МЗС. Академія при цьому здобула заслужений авторитет не лише в межах Української держави, а й за кордоном. Її випускниками є представники Грузії, Туркменістану, Вірменії, Азербайджану, Індонезії, Болгарії та інших держав.

Створення Дипломатичної академії України в 1995 р. — вимога часу, адже розширене Міністерство закордонних справ потребувало молодих кваліфікованих фахівців. Сьогодні академія не може бути осторонь світових політичних процесів. Змінюється життя, зовнішня політика і дипломатія, змінюється плинність міжнародних подій, тому й ми повинні на це адекватно реагувати. Умовно кажучи, якщо вчора події на Балканах були на першому місці, то сьогодні події на Близькому Сході привертають нашу увагу більше. Змінюються світові тенденції, а відповідно — і ми, і наші навчальні програми. Намагаємось оперативнo реагувати на виклики та загрози часу, адже дипломатія — це живий організм, сукупність методів, знань, набір дипломатичного інструментарію, який постійно вимагає якісного оновлення. За 18 років вдалося сформувати нову програму, увівши поряд із фундаментальними дисциплінами абсолютно прагматичні предмети, що враховують нинішні потреби держави в конкретних фахівцях регіонального або функціонального профілю.

Сьогодні дипломатія з мистецтва перетворилася на змістовну ефективну роботу, саме дипломати є розгалуженою висококваліфікованою інтелектуальною опорою для керівництва держави. А прийняття доленосних рішень — це, звичайно, прерогатива керівництва, хоча підготовчу роботу все ж таки повинні виконувати дипломати різних рангів. Дипломатія — це віддзеркалення

життя, вона має не тільки враховувати, а й керуватися такими категоріями, як професіоналізм, порядність, патріотизм.

Перспективний навчальний план ДАУ орієнтований на поглиблення спеціалізації в таких галузях, як практична дипломатія, дипломатична та консульська служба, регіонаознавство та країнознавство, європейська інтеграція, зовнішня політика, національна та регіональна безпека, економічна дипломатія тощо.

Стратегічні цілі та завдання сучасного розвитку Дипломатичної академії визначаються функціями, які вона виконує як галузевий навчальний заклад дипломатичної служби країни.

Дипломатична академія здійснює розвиток професійної компетентності працівників дипломатичної служби та інших органів державної влади у сфері зовнішніх зносин.

Основним завданням діяльності цього вищого навчального закладу нині є забезпечення професіоналізації персоналу дипломатичної та державної служб у сфері зовнішніх справ. Історично так сталося, що під час формування органів зовнішніх зносин України до зовнішньополітичної діяльності та міжнародного співробітництва залучалися громадяни України, які в першу чергу володіли іноземними мовами.

Саме з метою надання державним службовцям, які працювали та працюють у сфері зовнішніх зносин України, фахової підготовки відповідним Указом Президента України було створено Дипломатичну академію України.

Основними формами розвитку професійної компетентності державних службовців у сфері зовнішніх зносин є підготовка магістрів за спеціальністю «зовнішня політика» та підвищення кваліфікації у сфері зовнішніх зносин. Щорічно в академії навчаються за спеціальністю «зовнішня політика» майже 150 слухачів і підвищують кваліфікацію понад 600 державних службовців. Але час іде, а з ним змінюються потреби та вимоги до рівня професійної компетентності працівників органів державної влади у сфері зовнішніх зносин, до обсягу знань і кола вмінь сучасного дипломата та державного управлінця.

Нові вимоги до зовнішньополітичної діяльності та державного управління продукуються тими кардинальними змінами, процесами та явищами, що відбуваються в сучасному світі, тим впливом, який глобальні зрушення здійснюють на життєдіяльність будь-якої країни, зокрема й України.

Сучасна зовнішня політика та державне управління країни повинні базуватися на чіткому розумінні сутності глобальних процесів, характеру та змісту їх впливу на політику, дипломатію, економіку та соціальну сферу країни.

Чітка картина того, що і яким чином відбувається як усередині країни, так і на міжнародній арені, дає змогу державним управлінням обрати адекватні, найбільш ефективні інструменти реагування на зовнішні впливи та внутрішні трансформаційні виклики.

Саме тому, на наше переконання, основою сучасної професійної підготовки у сфері зовнішніх зносин має стати набуття компетентності стратегічного мислення, стратегічного планування й управління.

Випускник Дипломатичної академії повинен уміти кваліфіковано оцінити міжнародне становище та його вплив на країну, визначити адекватні зовнішнім загрозам і можливостям цілі та завдання зовнішньої та внутрішньої політики країни і запропонувати відповідні ефективні інструменти. Досягнення цієї мети потребує оновлення існуючої моделі навчання. На часі є перехід від фахової підготовки до проблемної, від набуття знань та навичок за певною професією до набуття знань і вмінь продукувати нові знання для вирішення проблем, що породжуються зовнішнім середовищем.

Активне входження України в міжнародне співтовариство, її участь в інтеграційних процесах і стратегічних партнерствах підштовхує до необхідності забезпечення цілеспрямованого управління цими процесами. Україна вже сьогодні потребує фахівців, здатних стратегічно мислити, готувати концептуальні документи зовнішньої та внутрішньої політики та забезпечувати їх реалізацію.

Випускник Дипломатичної академії повинен на базі аналізу та оцінки міжнародного становища вміти підготувати концептуальний документ політики.

Таке бачення напрямів професійного розвитку працівників органів державної влади у сфері зовнішніх зносин підводить нас до розуміння необхідності кардинального оновлення діяльності Дипломатичної академії, до застосування нового змісту та моделі навчання в ній. До того ж подібні завдання ставляться визначеною Президентом України стратегією модернізації системи державного управління.

Звичайно, впровадження моделі проблемного навчання для набуття компетентності стратегічного мислення, планування та

управління в Дипломатичній академії потребуватиме кардинального перегляду всіх сторін діяльності цього навчального закладу. Однак вирішальним фактором якісної трансформації академії є створення системи фундаментальних та прикладних наукових досліджень дипломатичних систем, глобальних і регіональних трансформацій.

Дипломатична академія повинна стати провідним центром досліджень сучасних міжнародних процесів як для потреб наукового забезпечення оновлення навчального процесу в нашому навчальному закладі, так і науково-аналітичного супроводу діяльності органів державної влади у сфері зовнішніх зносин.

В сучасних умовах основою ефективності будь-яких дій є знання, а єдиний засіб їх здобуття — це наукові дослідження. Без науки та знань неможливі жодні позитивні зрушення. Це аксіома сучасності.

Наше бачення змін може залишитися нереалізованим, якщо не згуртувати довкола Дипломатичної академії, не залучити до її освітньої та наукової діяльності найкращих українських фахівців. Зміцнення кадрового потенціалу — це наступний стратегічний пріоритет розвитку Дипломатичної академії.

Варто зазначити, що держава здійснює належне фінансування нинішнього функціонування Дипломатичної академії. Для якісного оновлення її діяльності плануємо ефективно та цілеспрямовано використати інші джерела фінансування, залучивши до співпраці на контрактній основі з нашим навчальним закладом зацікавлені сторони. У першу чергу йдеться про бізнес. Українські підприємства, особливо експортоорієнтовані, також потребують фахівців зі стратегічним мисленням, які можуть забезпечити поєднання внутрішніх потреб із зовнішніми можливостями. Є значний потенціал партнерства з українським бізнесом у підготовці топ-менеджменту.

Бачення майбутнього для нас чітке, місія нашого вищого навчального закладу зрозуміла, цілі та завдання визначені Міністерством закордонних справ України. Настав час розпочати практичне втілення пріоритетних задумів і планів.

Анотація. У статті йдеться про підготовку Дипломатичною академією України дипломатичних кадрів, котрі в інтелектуальному, соціокультурному і професійному відношенні відповідали б реаліям сучасного світу.

Ключові слова: глобалізація, інтеграція, міжнародне становище, дипломатія, професія, дипломат, Дипломатична академія, освіта, дипломатична служба.

Аннотация. В статье идет речь о подготовке Дипломатической академией Украины дипломатических кадров, которые в интеллектуальном, социокультурном и профессиональном отношении соответствовали бы реалиям современного мира.

Ключевые слова: глобализация, интеграция, международное положение, дипломатия, профессия, дипломат, Дипломатическая академия, образование, дипломатическая служба.

Summary. The article tells about the preparation by the Diplomatic Academy of Ukraine of diplomatic personnel, who would intellectually, socio-culturally and professionally to meet the realities of the modern world.

Key words: globalization, integration, international environment, diplomacy, profession, diplomat, Diplomatic Academy, education, diplomatic service.

Mykola KULINYCH,

*Rector of the Diplomatic Academy of Ukraine
under the MFA of Ukraine,
Ambassador Extraordinary and Plenipotentiary*

EDUCATION OF DIPLOMATS: MODERN CONTEXT

Today the world develops in the conditions of at least two major strengthening trends that significantly change the existing structure of international relations. These are the further globalization and integration of the modern world order.

The process of globalization with its many components — political, economic, scientific, technical and humanitarian caused the real burst of civilization capable to change the progress of the mankind.

New international environment and conditions different from the previous national development objectives set a task for Ukraine to educate diplomatic cadres, which in the intellectual, socio-cultural and professional sphere would meet the realities of the modern world.

The main determinants of globalization affecting all states and diplomatic services without exception are as follows:

- a combination of internal and external political, economic and cultural factors and interests into a single multipolar interactional environment that today is the real area for international relations;
- globalization of economic development and, consequently, economization of foreign policy;
- regionalization of the world economy with separation of three sets of integration: Europe, North America and Eastern Asia;
- tendency to asymmetry in the relations between the global «center» and the «world periphery»;
- maintaining and deepening the gap between rich and poor countries in their social and economic development;
- threats, challenges and socio-economic, military-political and environmental risks of globalization era;
- globalization of terrorism and the emergence of so-called «asymmetric threats»;

- information and communication revolution and as one of its manifestations — the rapid Internet development;
- formation of a unified educational space within the European Union (Bologna process);
- a significant increase of the number of new actors of international relations, NGOs in the first place with changing functions of the traditional international organizations such as the UNO, NATO, OSCE and others;
- democratization of international relations and a more active involvement of various social and cultural groups, political parties and individuals;
- gradual reduction of funding for diplomatic and foreign service as a result of globalization and the end of confrontation;
- Transformation of foreign diplomatic missions into the «service organizations» called for providing services with simultaneous addressing almost all aspects of the national foreign policy;
- growing role of multilateral diplomacy with simultaneous transformation of bilateral diplomacy to perform new functions.

It is obvious that under these conditions a significant burden is laid on the scientific and methodological framework providing both foreign policy activities and diplomacy, which is continuing to be a constructive way of forming a new world order.

More complicated structure of the world system and the nature of international political interactions require for their analysis and modeling not only deep specialization, but also broader scientific knowledge not always provided by the traditional universities. It should be noted that the profession of a diplomat was never mass — it has always been elitist, i.e. belonged to the activities carried out by the ruling elites of the society.

The Diplomatic Academy of Ukraine is the main instrument for formation of the modern diplomatic corps of Ukraine, which would meet the most challenging requirements facing the global diplomacy.

The Diplomatic Academy of Ukraine under the Ministry of Foreign Affairs celebrated its 18-year anniversary. During this time, more than 800 of its graduates received quality education and became decent employees of the MFA diplomatic institutions. The Academy gained well-deserved reputation not only in Ukraine, but also abroad. Its graduates are the representatives of Georgia, Turkmenistan, Armenia, Azerbaijan, Indonesia, Bulgaria and other countries.

Establishment of the Diplomatic Academy of Ukraine in 1995 was dictated by the time, since the expanded Ministry of Foreign Affairs requested qualified young professionals. Today the Academy

can not be outside the orbit of the global political processes. Life, foreign policy and diplomacy are changing as well as the tempo of international events, so we have to respond accordingly. In other words, if the Balkans events were on the top yesterday, today the Middle East events attract our attention more and more. We and our curriculum are changing along with the global trends. We try to respond to the challenges and threats of the time rapidly, because diplomacy is a living organism, a combination of methods, knowledge and a set of diplomatic tools that constantly require quality upgrades. For 18 years we managed to design a new curriculum and to incorporate there along with the fundamental disciplines entirely pragmatic subjects, taking into account the current needs of professionals of specific regional or functional profile.

Today, diplomacy out of the art developed into a meaningful effective work and the diplomats with their network are highly qualified intellectual support for the government leaders. Critical decision-making is the prerogative of the government, although diplomats of various ranks do all preparatory work. Diplomacy is a reflection of life and it must not only consider, but be guided by such categories as professionalism, honesty and patriotism.

Long-term curriculum of the DAU focuses on specialization in such areas as the practical diplomacy, diplomatic and consular service, regional and country studies, European integration, foreign policy, national and regional security, economic diplomacy and more.

Strategic goals and objectives of the current development of the Diplomatic Academy are specified by the functions that it performs as a departmental higher educational institution of the diplomatic service of the country.

The Diplomatic Academy provides development of professional competence of the diplomatic service and other public authorities in the sphere of foreign relations.

The main objective of this higher educational institution is to provide professionalization of personnel of the diplomatic and civil services in the field of foreign relations. Historically citizens of Ukraine with foreign language skills were attracted in foreign policy and international cooperation activities in the time of formation of foreign affairs authorities.

The President of Ukraine issued a Decree on establishment of the Diplomatic Academy of Ukraine in order to provide professional training to government employees, who worked in the field of foreign affairs of Ukraine.

The main forms of professional training of civil servants in foreign relations are as follows: master degree in foreign policy and upgrading in the field of foreign relations. Each year, the Academy enrolls about 150 students in «Foreign Policy» education and more than 600 civil servants upgrade their skills. With time the needs and requirements of the professional competence of public authorities in the sphere of foreign relations change as well as the range of knowledge and skills of a modern diplomat and state official.

New requirements for foreign policy and state governance are dictated by the dramatic changes, processes and phenomena occurring in the world today and by the impact that the global developments have on life of any country, including Ukraine.

Modern foreign policy and governance of the country should be based on a clear understanding of the nature of global processes, the nature and content of their impact on politics, diplomacy, economy and social sector.

A clear picture of what is happening in the country and in the international area allows the policy officials to choose appropriate and the most effective tools to respond to external impacts and internal transformation challenges.

Therefore, we believe that formation of strategic thinking, strategic planning and governance should become the foundation of modern education in the field of foreign affairs.

The Diplomatic Academy graduate should be able to assess the international environment and its impact on the country, to determine goals and objectives of the external or the internal policy of the country corresponding to current external threats and opportunities and to offer adequate and effective tools. Achieving this goal requires a revision of the existing learning model. It is time of transfer from professional training to the problem-solving training, from mastering knowledge and skills in a particular profession to developing capacity to produce new knowledge and to solve problems arising from the external environment.

Active accession of Ukraine to the international community, its participation in the integration processes and strategic partnerships require to focus on purposeful management of these processes. Today Ukraine needs specialists able to think strategically, to prepare concept documents on foreign and domestic policies and to ensure their implementation.

A graduate of the Diplomatic Academy should be able to prepare a conceptual policy document based on the analysis and evaluation of the international environment.

This vision of areas for professional development of public officials in the sphere of foreign relations leads us to understand the need of radical renewal of the Diplomatic Academy, to application of the new content and educational models. Furthermore, these tasks are defined by the President of Ukraine strategy for public administration modernization.

It is clear that introduction of problem-based learning model for acquiring competencies of strategic thinking, planning and management at the Diplomatic Academy will require a fundamental review of all aspects of the higher educational institution. However, the crucial factor of qualitative transformation of the Academy is creation of a system of fundamental and applied research of the diplomatic systems, global and regional transformations.

The Diplomatic Academy should become a leading center of research of modern international processes for the needs of scientific support in revising the educational process at the Academy and for research and analytical support of the state authorities in the sphere of foreign relations.

In modern conditions the effectiveness of any action is based on the knowledge and research is the only way of obtaining it. No positive changes are possible without science and knowledge. It is the axiom of modern times.

Our vision of changes may remain unrealized if we fail to consolidate around the Diplomatic Academy and to attract the best Ukrainian specialists for its educational and scientific activities. Capacity building is the next strategic priority of the Diplomatic Academy.

It is noteworthy that the state provides adequate funding of the Diplomatic Academy functioning at the moment. In order to finance its substantial renewal we plan to efficiently and purposefully use other sources of funding, to cooperate on a contractual basis with other stakeholders. Primarily it is about business. Ukrainian enterprises, especially export-oriented ones, also need specialists in strategic thinking, which can provide a combination of internal needs with external opportunities. There is considerable potential partnership with the Ukrainian businesses in education of the top management.

Vision for the future is clear, the mission of the Academy is understood and the goals and objectives are specified by the Ministry of Foreign Affairs of Ukraine. It is time to begin practical implementation of priority projects and plans.